

Slovenska
filharmonija

SOS

SOS 4

Sezona 2022/23

Ure in oblaki

SOS4 Sezona 2022/23

SOS

Sodobne
orkestrske
skladbe

SOS

15. marec 2023 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Ure in oblaki

Orkester Slovenske filharmonije

Sylvain Cambreling

dirigent

Ženski zbor

Slovenske filharmonije

Ana Dolžan

koncertna mojstrica

Jerica Bukovec

priprava zbora

Georg Friedrich Haas (1953)

Natures mortes

György Ligeti (1923–2006)

Ure in oblaki

Florent Schmitt (1870–1958)

Salomina tragedija, baletna suita, op. 50

1. del

Preludij

Ples biserov

2. del

Čarovnije morja

Ples strel

Ples groze

Koncert snema in neposredno prenaša
program Ars – 3. program Radia Slovenija.

Georg Friedrich Haas danes sodi med najbolj izstopajoče avstrijske skladatelje, prepoznati pa ga je mogoče po značilnem glasbenem jeziku, ki se osredotoča na počasi premikajoče se prefinjene ali tudi izrazito masivne zvočnosti. Haas je po matematiki in fiziki študiral klavir, kompozicijo in glasbeno pedagogiko na Visoki šoli za glasbo in uprizoritvene umetnosti v Gradcu, kasneje pa je podiplomski študij obiskoval še na Visoki šoli za glasbo in uprizoritvene umetnosti na Dunaju, kjer je bil njegov mentor Friedrich Cerha. Pomembne impulze so skladatelju dali še obiski poletnih tečajev v Darmstadtu in tudi šolanje na inštitutu IRCAM v Parizu. Od leta 2013 je profesor za kompozicijo na Univerzi Columbia v New Yorku.

Haas v skoraj vsa dela vključuje delo z mikrointervali, pri čemer se zdi, da so bile za njegovo lastno poetiko pomembne izkušnje glasbe A. Hábe, I. Višnegradskega in G. Scelsija, kar pomeni, da bi lahko njegovo glasbo razumeli kot pluralistično mešanico vplivov evropskega modernizma in ameriškega eksperimentalizma, zato ne preseneča, da ta pogosto izrašča iz napetosti med konsonancami in disonancami, temperirano in netemperirano uglasitvijo ter med prosojnimi in zgoščenimi teksturami. Pogosto se skladateljevo občutljivost za zvočnost postavlja tudi v zvezo s francoskim spektralizmom – Haas kot material za svoja dela v resnici pogosto uporablja alikvotni niz, toda po drugi strani ne izhaja iz računalniške analize posameznih

realnih zvokov. Večino del zaznamuje skladateljev dvainsedemdesettonski sistem temperirane uglasitve, ki vase sprejema tako kromatično dvanajstttonsko kot tudi štiriindvajsetttonsko, četrtrttonsko in šestintridesettonska uglasitev, temelječo na šestnajstinkah celega tona, ter alikvotni niz do enajstega alikvotnega tona. Podobno iz dihotomij črpa tudi skladateljeva estetika, saj se zdijo njegova dela v svoji rafinirani zvočnosti potopljena v romantično idejo sublimnega, po drugi strani pa so številne skladateljeve izjave tudi politično motivirane.

Skladbo **Natures mortes** je skladatelj napisal leta 2003 za Simfonični orkester Jugozahodnega nemškega radia in dirigenta Sylvaina Cambrelinga kot del naročila Festivala Donaueschingen. V skladbi lahko prepoznamo tri dele. Prvi je melodičen, homofon – celoten orkester igra iste melodične linije (trobila v oktavah, godala pa nato na oddaljenosti alikvotnih tonov, kar prinaša značilno harmonsko sliko), za katere je značilno postopno padanje, proces pa se zaobrne, ko se dvanajstttonski motiv prične spiralasto dvigovati po tonih alikvotnega niza. Prevladujoča melodična tekstura se mora v srednjem delu umakniti enakomernemu pulzu šestnajstink večinoma enega tona ali izsekov alikvotnih sozvočij in perkusivne zvočnosti. Zadnji del skladbe pa je sestavljen iz dolgih, zadržanih alikvotnih akordov, ki postopoma prinašajo aluzijo neprekinjenega vzpona. Kljub jasnim spremembam v materialu so spremembe v skladbi počasne, procesualne, ideje in še posebej material se spiralasto »vračajo«, pri čemer pa ne gre za klasične »reprise«, temveč po skladateljevih besedah »za izraz skoraj kompulzivne, praktično neizogibne vrnitve v razmere, za katere menimo, da so že dolgo stvar preteklosti«.

Prav postopno prehajanje med ritmično-mehanskim in harmonsko-zabrisanim, ki določa posamezne segmente Haasove skladbe, se zdi tudi osrednja značilnost skladbe *Ure in oblaki* madžarskega skladatelja **Györgyja Ligetija**, enega izmed velikanov glasbe druge polovice 20. stoletja. Skladateljevo zgodnje življenje v domovini je bilo močno zaznamovano s politično doktrinarnostjo, ki ga je silila v pisanje folklornih del po zgledih Kodálya in Bartóka, medtem ko je mladega Ligetija privlačilo sodobno raziskovanje, zato je marsikatero novo skladbo moral skriti v predal. Po tem, ko je Sovjetska zveza po študentskih uporih leta 1956 pokorila Madžarsko, je rešitev našel v prebegu v Avstrijo, od koder ga je pot vodila v Köln, kjer je deloval znameniti elektronski studio, v njem pa je imel glavno vlogo eden izmed prvakov modernizma, Karlheinz Stockhausen. Ligeti se je učil na novo, a hkrati ohranjal objektivno distanco do naučenega, kar je razbrati iz njegove analize slavne Boulezove serialistične skladbe *Strukture Ia*, v kateri svari pred nivelizacijo glasbenega materiala. Tako v prvi skladbi, s katero si je priboril mednarodni ugled, orkestrskem delu *Prikazni*, skuša nov, osvobojen zvočni material organizirati po fizikalni logiki, v naslednjem, še odmevnejšem delu *Atmosfera*, ki v celoti sloni na uporabi harmonskih grozdov, pa odkrije tudi mikropolifonijo, postopek, po katerem se v zelo ozkem ambitusu glasovi gibljejo po logiki kanona, kar prinaša občutek nekakšnih stoječih valov. Kasneje

se je Ligeti odpovedal zgolj clustrski harmoniji in je iskal tudi nove harmonske centre (*Lontano*), vse večkrat pa je dela zaznamoval tudi z značilno mehanično ritmiko, kar lahko razumemo kot vpliv spoznavanja z afriško in južnoameriško glasbo.

Naslov skladbe *Ure in oblaki* se nanaša na esej avstrijskega filozofa Karla Popperja (1902–1994), v katerem je opisal dva naravna procesa: enega je možno natančno meriti, drugega pa sestavlja nedoločeno število pojavov, ki jih je mogoče zgolj opisati s statističnim posploševanjem. Ligeti je priznal, da mu je bil »Popperjev naslov všeč in v meni je prebudil glasbene asociacije o obliki, v kateri se ritmično in harmonično natančne figure postopoma spreminjajo v razpršene zvočne teksture in obratno, pri čemer je torej glasbeno dogajanje sestavljeno predvsem iz procesov razpadanja ‚ur‘ v ‚oblake‘ ter kondenzacije in materializacije ‚oblakov‘ v ‚ure‘«. Osnovni material skladbe predstavljajo drobni, nenehno spreminjajoči se ritmični obrazci, ki ustvarjajo spremenljive teksture, pri tem pa homogen značaj glasbenega materiala ne omogoča jasnega razlikovanja med periodičnim, tiktakajočim ritmom in njegovim raztapljanjem v oblake. Za skladatelja je bila ob pisanju skladbe pomembna tudi izkušnja mehkih, mlahavih ur z znamenite Dalíjeve slike *Vztrajnost pomina* (1931). Pet flavt predstavlja hrbtenico harmonskega skeleta skladbe, pri čemer se pet klarinetov in dvanajstglasni ženski zbor (besedilo sestavljajo nesemantični fonemi) ujema s prožnostjo flavt pri uresničevanju harmonij in »fluidnih« tekstur. Temu predstavljajo pomemben kontrast druga glasbila, zlasti harfi, štirje fagoti, trobenti in godala, ki ustvarjajo natančne ritmične vzorce.

Francoski skladatelj **Florent Schmitt** je bil v svojem času čislán skladatelj, tudi kritik, v njegovem delu so mnogi razpoznali združitev francoskega občutka za jasnost z nemško izrazno močjo, o njegovi pomembnosti pa najbolj priča dejstvo, da je leta 1936 z veliko večino glasov premagal Igorja Stravinskega in postal profesor na Francoskem inštitutu. Kompozicijo je študiral pri Massenetu in Fauréju, leta 1890 pa se je spoprijateljil z Ravelom, spoznal z Debussyjem, pogosto ga je bilo mogoče srečati tudi v neskončnih debatah s Satiejem. Močno so ga privlačile ruska glasba in Wagnerjeve opere, saj naj bi si ogledal prav vse predstave *Lohengrina* v pariški operi, toda zdi se, da je nanj največji vtis naredilo dirigentsko gostovanje Richarda Straussa leta 1899.

Leto kasneje je Schmitt prejel rimsko nagrado, s katero si je prislužil sproščeno ustvarjalno življenje v italijanski prestolnici in nato tudi številna druga potovanja – odkrival pa ni zgolj pomembnih evropskih kulturnih spomenikov, temveč ga je privlačil tudi Orient. Prav v tej luči je mogoče razumeti skladateljev balet **Salomina tragedija**, ki je nastal leta 1907 po naročilu Jacquesa Rouchéja za plesalko Loie Fuller in ustanovo Théâtre des Arts. Delo vsebinsko sledi pesnitvi Roberta d'Humièresa, ki je ustvaril nekakšen moralni antipod Wildovi junakinji, ki jo srečamo v Straussovi operi *Saloma*, nastali le dve leti prej. Saloma je po d'Humièresu namreč nedolžna, zgolj poslušna svoji materi, ki si želi Krstnikove glave. Ko glavo

končno prejme v roke, jo prevzame groza, povezana s strahom in krivdo, zato je njena usoda tragična, kot nakazuje naslov. Leta 1910 je skladatelj iz zelo uspešnega baleta, ki je doživel kar petdeset ponovitev, pripravil suito za veliki simfonični orkester, ki jo je mogoče razumeti tudi kot nekakšno simfonično pesnitev. *Preludij* se pričinja v Debussyjevem duhu z melanholičnimi arabeskami in tritoni angleškega roga, ki prinašajo različne zvočne barve, te pa vzbujajo nočno orientalsko vzdušje, ki je mirno samo na površju. *Ples biserov* prikazuje prvi Salomin ples za Heroda, zaznamuje pa ga bleščeča orkestracija. Drugi del suite ponazarja vse bolj temno atmosfero, ki zajema Herodov dvor in se navzven kaže v prihajajoči nevihti (*Ples strele*), medtem ko končni *Ples groze* predstavlja Salomin zadnji, podivjan orgiastični ples, s katerim se krčevito bori, da bi ubežala groznim vizijam krvi in uničenja. Schmitt je delo posvetil Igorju Stravinskemu, ki je vneseno priznal, »da ga že dolgo nobeno umetniško delo ni tako navdušilo«. Nekaj ritmične divjosti iz Schmittove *Salome* je le leto kasneje našlo svoj odjek tudi v *Pomladnem obredju*.

Gregor Pompe

Sylvain Cambreling

dirigent

Foto: Marco Borggreve

Sylvain Cambreling je francoski dirigent – razmišljujoč in velikopotezen umetnik, ki zna pritegniti pozornost občinstva, njegova izvirnost pa temelji na obsežnem muzikološkem znanju.

V začetku sezone 2018/19 je postal glavni dirigent Hamburških simfonikov, kjer bo to funkcijo opravljal še vse do konca sezone 2027/28.

Med letoma 2010 in 2019 je bil glavni dirigent Simfoničnega orkestra Yomiuri Nippon v Tokiu, pred tem pa njegov umetniški vodja.

Kot glavni dirigent Simfoničnega orkestra Jugozahodnega nemškega radia in glavni gostujoči dirigent zasedbe Klangforum Wien se je dokazal v domiselnem načrtovanju glasbenih programov in tako zasluženoma zasedal vodilna mesta v svetu sodobne klasične glasbe. Deset let je sodeloval s Kraljevim gledališčem La monnaie v Bruslju, nato je leta 1993 postal umetniški vodja Opere Frankfurt, med letoma 2012 in 2018 pa je to funkcijo opravljal še v Državni operi v Stuttgartu. Njegove produkcije, kot denimo *Pelej in Melisanda* ter *Trojanci* za

Salzburški festival ali *Wozzeck*, *Fidelio* in tetralogija *Nibelungov prstan* v Frankfurtu, slovijo po uvajanju novih in pogosto revolucionarnih idej. V Državni operi v Parizu je pripravil nekaj pomembnih opernih uprizoritev, med drugim opere *Sveti Frančišek Asiški*, *Pelej in Melisanda*, *Katja Kabanova*, *La Clemenza di Tito*, *Ariadna in Sinjebredec* ter *Wozzeck*.

Posebnost njegovega ustvarjanja je v sopostavljanju kontrastnih, a obenem sorodnih skladateljev ali del (na primer Haydna in Messiaena ali Berliozovo *Faustovo pogubljenje* s Schumannovimi *Prizori iz Goethejevega Fausta*). Enega najvidnejših projektov zagotovo predstavlja izvedba treh Messiaenovih največjih del v zaporednih večerih: simfonije *Turangalîla*, *Bliskov iz vesolja* in *Spremenjenja našega Gospoda Jezusa Kristusa* (*La transfiguration de notre seigneur Jésus-Christ*).

Cambreling je sodeloval z nekaterimi največjimi svetovnimi orkestri: z Dunajskimi in Berlinskimi filharmoniki, züriškim Orkestrom Tonhalle, radijskimi orkestri iz Frankfurta, Berlina, Hamburga, Berna, Hannovera, Kölna, Københavna, Stockholma in Londona. Prav tako je sodeloval z londonskim Orkestrom Philharmonia, BBC-jevim simfoničnim orkestrom, Münchenskimi filharmoniki, Dunajskimi simfoniki, Pariškim orkestrom in Filharmoničnim orkestrom iz Osla. Njegovo delovanje sega tudi izven meja Evrope: v Severni Ameriki je vodil simfonične orkestre iz Clevelanda, San Francisca in Montreala ter Filharmonični orkester iz Los Angelesa.

Leta 2009 je Cambreling prejel nagrado Echo Klassik za dirigenta leta in nemško nagrado Schallplatten za najboljšo orkestrsko zgoščenko, leto kasneje pa še nagrado MIDEM v kategoriji sodobne klasične glasbe za izdajo Messiaenovih del v izvedbi Simfoničnega orkestra Jugozahodnega nemškega radia. Leta 2007 je bil v domovini odlikovan z viteškim redom legije časti in leta 2012 z redom za zasluge Zvezne republike Nemčije.

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

**Orkester
Slovenske
filharmonije**

Charles Dutoit *dirigent*

SMS 4 Same
mogočne
skladbe

SMS

**Dobrodošel
gost**

23. in 24. marec 2023 ob 19.30

Sergej Prokofjev: Romeo in Julija – izbor iz suit

Claude Debussy: Preludij k favnovemu popoldnevu

Modest Petrovič Musorgski (ork. Maurice Ravel):

Slike z razstave

FKK 4 Filharmonični
klasični
koncerti

FKK

**Sanje, prividi,
blodnje**

30. in 31. marec 2023 ob 19.30

Ludwig van Beethoven: Simfonija št. 1 v C-duru, op. 21

Hector Berlioz: Fantastična simfonija, op. 14

**Slovenska
filharmonija**

www.filharmonija.si

**Nakup vstopnic:
Informacijsko središče
Cankarjevega doma**
Prešernova cesta 10,
podhod Maxija, Ljubljana
T +386 1 2417 299 / 300
E evstopnice@cd-cc.si,
tickets@cd-cc.si

Spletni nakup:
www.cd-cc.si

Marec, april 2023

PVC 5

Dialog

17. marec 2023 ob 19.30

Predkoncertni pogovor ob 18.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Krešimir Stražanac, basbariton

Doriana Čakarova, klavir

Spored:

Franz Schubert: Labodji spev, D 957

Gustav Mahler: Pet pesmi na besedila Friedricha Rückerta

SMS 4

Dobrodošel gost

23. in 24. marec 2023 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Charles Dutoit, dirigent

Spored:

Sergej Prokofjev: Romeo in Julija – izbor iz suit

Claude Debussy: Preludij k favnovemu popoldnevu

Modest Petrovič Musorgski (ork. Maurice Ravel):
Slike z razstave

FKK 4

Sanje, prividi, blodnje

30. in 31. marec 2023 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Charles Dutoit, dirigent

Spored:

Ludwig van Beethoven: Simfonija št. 1 v C-duru,
op. 21

Hector Berlioz: Fantastična simfonija, op. 14

VIP 4

Dih in duh orienta

14. april 2023 ob 19.30

Predkoncertni pogovor ob 18.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Zbor in instrumentalni ansambel

Slovenske filharmonije

Lorenzo Donati, dirigent

Jure Počkaj, bariton

Spored:

Igor Stravinski: Maša

Lorenzo Donati: Orient express

europ~~l~~akat

SiolNET.

TAM TAM

Če želite prejemati redna e-obvestila o programu Slovenske filharmonije, sporočite svoj e-naslov na info@filharmonija.si.

Koncertni list Slovenske filharmonije
Sodobne orkestrske skladbe – SOS 4
Izdala: Slovenska filharmonija
Direktor Slovenske filharmonije in
umetniški vodja OSF: Matej Šarc
Umetniški vodja ZSF: Gregor Klančič
Avtor spremne besede: Gregor Pompe
Jezikovni pregled: Ana Kodolja
Oblikovanje: Arih Dinamik, d. o. o.
Prelom: Vlado Trifkovič
Ljubljana, marec 2023

Redakcija koncertnega lista je bila končana
13. marca 2023.

ISSN 2350-5117

Slovenska filharmonija –
Academia philharmonicorum

@slofilharmonija

Slovenska filharmonija
Orkester Slovenske filharmonije
Zbor Slovenske filharmonije

Kongresni trg 10
1000 Ljubljana
T +386 1 2410 800
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si

Ustanoviteljica Slovenske filharmonije je Vlada Republike Slovenije. Dejavnost Slovenske filharmonije financira Ministrstvo za kulturo.

Slovenska
filharmonija